6. Huyền thoại Hoàn kiếm

Trương Thái Du

Chào mừng các bạn đón đọc đầu sách từ dự án sách cho thiết bị di động
Nguồn: http://vnthuquan.net
Phát hành: Nguyễn Kim Vỹ.

Mục lục

6. Huyền thoại Hoàn kiếm

Trương Thái Du

6. Huyền thoại Hoàn kiếm

Người Việt Nam ai cũng nhìn thấy giữa hồ Gươm bàng bạc sương mù quá khứ một câu chuyện nhiều dị bản. Tựu chung là : “Thuở hàn vi, Lê Lợi nhặt được thanh kiếm cổ quý giá có khắc hai chữ triện THUẬN THIÊN. Ông mang nó bên mình suốt cuộc kháng chiến cam go giành độc lập cho dân tộc, cởi bỏ ách đô hộ giặc Minh. Ngày thái bình đến, trong một lần ngồi thuyền rồng du ngoạn giữa hồ Lục Thủy, rùa thần đã nổi lên đòi Lê Lợi trả lại gươm thiêng”.

Nhìn từ nhiều góc độ dân gian, câu chuyện lung linh tầng tầng lớp lớp vẻ đẹp huyền ảo. Những người kinh viện lại diễn tả cực kỳ đa nghĩa : Trần Quốc Vượng và Vũ Tuấn Sán (Hà Nội nghìn xưa, Sở Văn Hóa Thông Tin Hà Nội, 1975, tr.39-40) tìm hiểu rất sâu xa ý nghĩa hồ Hoàn Kiếm [1] :

"Sử Lý-Trần hầu như chẳng nói đến hồ Gươm (…).

"Chuyện "Trả gươm thần ", người Hà Nội nghe kể đã nhiều, song ý nghĩa câu chuyện thì chưa mấy ai đào sâu tìm hiểu. Trên đại thể, người ta cho truyền thuyết ấy kể việc Lê Lợi được gươm thần đề chữ "Thuận Thiên" từ nước : ý trời trao sứ mệnh cho người anh hùng đứng lên xướng nghĩa cứu dân, giúp nước, quét giặc ngoại xâm. Mười năm khởi nghĩa Lam Sơn thắng lợi, người anh hùng lên làm vua, đi thuyền trên

hồ, trời sai Rùa Vàng hiện lên lấy lại thanh gươm. Chủ đề bất tuyệt : "Chiến tranh và Hòa bình"...

"Thực ra đấy là vang bóng của một mẫu đề thần thoại và một lễ tiết cổ xưa. Nếu về mặt chính trị-xã hội, thanh gươm là biểu tượng của quyền uy thì về mặt thần thoại-lễ thức, thanh gươm là biểu tượng của Tia chớp-Lửa. (...) Nhúng gươm xuống nước là nghi lễ biểu thị sự hòa hợp Nước-Lửa, một nghi lễ phồn thực. Lại vì gươm là tượng trưng của chớp lửa nên nghi lễ nhúng gươm xuống nước cũng là một nghi lễ chống lụt (...).

"Sự tích hồ Gươm-gắn liền với một vị anh hùng lịch sử Lê Lợi-là sự diễn tả về mặt thần thoại một lễ nghi cổ xưa chung cho cả vùng Đông Nam Á : nghi lễ chống lụt và cầu mong sự hài hòa của non nước ...".

***

Trước thời Lê, hồ gươm vốn là một khu đầm lầy rộng và không sâu lắm, có cửa thông ra sông Hồng. Có lẽ Lê Lợi đã cho nạo vét, đắp đập, biến đầm lầy thành một cái hồ rồi bắt rùa từ Lam Kinh, Thanh Hoá về thả [2] .

Ngược dòng lịch sử ta thấy : Năm 1400, Hồ Quý Ly thoán ngôi họ Trần, đổi tên nước và tiến hành cải cách. Tuy nhiên sự nghiệp của ông không thành. Một mặt quý tộc Trần nổi lên khắp nơi, cầu viện nhà Minh phục quốc. Lẽ nữa là dân

Việt mông muội, cứ khư khư thờ vua cũ, không coi họ Hồ ra gì. Năm 1407, nhà Minh triệt được họ Hồ, sát nhập An Nam vào đế quốc Trung Hoa. Năm 1418 Lê Lợi khởi nghiệp. Trong quá trình kháng chiến chống Minh giành lại độc lập ông đã áp dụng nhiều chính sách quân sự, chính trị rất khôn khéo trên cơ sở biết người biết ta. Việc cầu phong cho Trần Cao làm An Nam quốc vương, gửi cống vật và dàn hòa với Minh đế là kế sách nhất thời quan trọng.

Vậy là sau 10 năm đằng đẵng nằm gai nếm mật, Lê Lợi lại ở vào vị thế giống Hồ Quý Ly trước đây. Phải chăng vì vậy mà truyền thuyết “Hoàn kiếm” được thêu dệt ?

Nếu các nghiên cứu về rùa đã dẫn hoàn toàn đúng, rõ ràng Lê Lợi đã ra lệnh hoặc ủng hộ việc ngăn hồ, thả rùa. Do đó không có lý do gì để nghi ngờ Lê Lợi cũng can dự vào cuộc xây dựng màn kịch trả gươm.

Cho dù huyền thoại “hoàn kiếm” ra đời trên bất cứ nền tảng văn hóa nào, mục đích duy nhất và cuối cùng của nó vẫn là hợp thức hóa, chính thống hóa sự ra đời của Lê triều. Hình ảnh rùa thần mang tính chất siêu nhiên, nó là bản sao của “Thăng long” thời Lý Công Uẩn, và xa lạ với khái niệm “thiên tử - con trời” trong triết lý Khổng giáo. Điều này chứng tỏ xã hội Việt Nam khi đó vẫn còn hơi hớm thần quyền lạc hậu. Để lấy lòng dân, Lê Lợi phải làm cho họ tin tưởng rằng mình có sự hậu thuẫn của các lực lượng siêu nhiên.

Nếu nhìn nhận lịch sử là sự vận động đa chiều của xã hội, thời điểm ra đời của huyền thoại Hồ gươm chính là bước ngoặt đáng lưu ý. Từ đó về sau, những truyền thuyết hoang đường như vậy vẫn còn xảy ra nhưng ở mức độ cường điệu khá thấp, và tác dụng ngày càng hạn hẹp. Nó chỉ ra chiều hướng thượng của dân trí.

Thư tịch:
1. Đại Việt Thông sử - Lê Quý Đôn – 1759
2. Lam Sơn thực lục – Nguyễn Trãi – 1431
3. Keith Taylor – Quyền uy và tính chân chính ở VN thế kỷ 11 – NXB Trẻ, Sài Gòn 2001

……

Về bản quyền chung : Tất cả các bài tạp văn kí tên Trương Thái Du dưới 30 ngàn chữ đều được tác giả để ở chế độ bản quyền mở. Mọi cá nhân hoặc tổ chức có thể tải về miễn phí từ vnthuquan.net. Các hình thức sử dụng được chấp nhận rộng rãi: trích dẫn, in trên báo, in thành sách, tái lưu trữ ở các loại “diễn đàn” hoặc kho sách điện tử khác.v.v.. Xin miễn sửa đổi hoặc biên tập thêm. Tác giả chỉ chịu trách nhiệm bản thảo tại kho sách vnthuquan.net với các phiên bản tu chỉnh sau ngày 01.01.2006.

---

[1] Dẫn theo www.chimviet.free.fr/13/nds0053.htm

[2] Xin đọc thêm : www.vnexpress.net/Vietnam/Khoa-hoc/2002/05/3B9BBCBB

Nguồn: http://vnthuquan.net
Phát hành: Nguyễn Kim Vỹ.

Nguồn: Tác giả
Được bạn: đưa lên
vào ngày: 28 tháng 1 năm 2005